

Dvanajst razlogov
za študij klasičnih jezikov
v enaindvajsetem stoletju

Liam Kinney

Liam Kinney, *Dvanajst razlogov za študij klasične filologije v enaindvajsetem stoletju*. © Liam Kinney.

Prevod dela je ponujen pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva – Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca. Prevedli Matej Hriberšek, Andreja Inkret, Jerneja Kavčič, David Movrin, Zala Rott Dali, Brane Senegačnik in Sonja Weiss. Uredil David Movrin. Fotografije so iz zbirke FF UL in iz javno dostopnih virov. Font Maus, uporabljen pri grafih, je delo Lucijana Bratuša, Cirila Horjaka, Sebastjana Kurmanška in Arta Spiegelmana.

Založila Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izdal Oddelek za klasično filologijo. Za založbo Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete.

Ljubljana 2018, drugi natis. Naklada 1000 izvodov. Tisk Birografika Bori, d. o. o. Publikacija je brezplačna.

Druga e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>
DOI: 10.4312/9789610601326

Kataložna zapisa o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

Tiskana knjiga
ISBN 978-961-237-839-4
COBISS.SI-ID=297197824

E-knjiga
ISBN 978-961-06-0132-6 (pdf)
COBISS.SI-ID=297327872

UVOD

Ko ljudem povem, da študiram klasično filologijo, naletim na zelo različne odzive. Večinoma si predstavljajo, da študiram literarne klasike. Takšnim pojasnim, da je moje področje precej starejše od *Preveznosti in pristranosti*. Klasična filologija je interdisciplinarni študij latinskega in grškega jezika in kulture. Nato me skoraj vedno vprašajo: »In kaj boš s tem počel?« Odvrnem, da je klasična filologija kot skupnost nekakšna akademska centrifuga, da povečini ustvarja srednješolske učitelje in profesorje, ki bodo izšolali nove rodove latinistov in grecistov, da pa se občasno ven privrti tudi kakšen zdravnik, odvetnik ali kaj drugega, recimo **khm** Mark Zuckerberg.

To zveni, kot da je to področje stroj za proizvodnjanje poklicev, s katerimi narediš vtis, vendar klasična filologija zame ni to. Tako jim odgovorim zato, ker vem, da s svojim vprašanjem v resnici mislijo: »Kako pa boš prišel do denarja?« To vprašanje izvira iz danes značilnega pričakovanja, da mora dodiplomska izobrazba usposabljati za poklic. To je vsekakor del dodiplomske izkušnje, vendar ni njen bistveni del. Dodiplomski študij ponuja čas in sredstva za razmišljanje o sebi, za soočanje z velikimi idejami, za boljše razumevanje sveta. Spomnili se boste, kaj je rekel Sokrat, utemeljitelj evropske moralne filozofije: »Nepreiskanega življenja ni vredno živeti« (Saller, 2014). Če univerzo razumemo zgolj kot sredstvo za višjo plačo v prihodnosti, izpuščamo priložnost, ki se v življenju ponudi samo enkrat.

Poglejmo si naslednje anketne odgovore med študenti prvih letnikov skozi zadnjega pol stoletja. Leta 1967 jih je 83% izjavilo, da je njihov osrednji cilj »razviti smiselno življenjsko filozofijo«, medtem ko jih je samo 40% pod »osrednji cilj« navedlo, da bi bili radi dobro preskrbljeni v finančnem smislu. V zgolj dveh desetletjih se je položaj obrnil, prva številka je poskočila na 73%, druga pa padla na 40% (Gold, 1989). Na moji domači ustanovi, na Stanfordu, je vpis na humanistične študije v zadnjih desetih letih padel za 10% (Saller, 2014). Mislim, da sta trenda povezana: humanistika običajno ni posebej donosna, študenti pa se danes na univerzo vpisujejo predvsem zaradi denarja.

S prvimi letniki izpred pol stoletja bi se najbrž kar dobro razumeli, saj nisem nikoli posebej razmišljal o svoji finančni prihodnosti. Klasična filologija zame ni sredstvo za doseg cilja, razumem jo kot cilj. Stara grščina je poznala izraza za dve različni motivaciji pri izbiri študija. Samostalnik τέχνη (*tekhne*, kot v besedi tehnika) pomeni spretnost, obrt, sredstvo za doseg nečesa (Liddell in Scott, 1819). Pod τέχνη sodijo denimo področja, kot sta strojništvo ali ekonomija. Po drugi strani pa παιδεία, pajdeja, pomeni omiko, kulturo, izpolnjenost (Liddell in Scott, 1819). Tu gre za intelektualno izpopolnitev, za znanje zaradi znanja samega.

Klasično filologijo študiram zaradi pajdeje, nanjo nikoli nisem gledal kot na sredstvo za doseg nečesa drugega. A ker se mora vsak študent slednjič soočiti s slovitim »resničnim življenjem«, sem začel razmišljati tudi o tem, kako mi bo študij koristil na prihodnji poti. Sestavil sem naslednji seznam razlogov, zakaj je klasična filologija v sodobnem svetu tako τέχνη kot παιδεία.

1. ZARADI PRVEGA MESTA PRI JEZIKOVNEM DELU TESTA GRE

Leta 2012 je genetik po imenu Razib Khan pri reviji *Discover* analiziral rezultate testa GRE, standardnega splošnega testa, ki ga zahteva večina ameriških fakultet ob vpisu na podiplomski študij in ga vsako leto opravlja več kot pol milijona študentov. Razvrstil jih je po posameznih dodiplomskih področjih. Številke je dobil pri izobraževalni ustanovi ETS, ki test GRE sestavlja, in nato v prispevku na blogu, ki mu je dal naslov »Filologi so bistri«, objavil dvoje grafov (2012). Navajam ju spodaj.

Na prvem grafu so matematični in jezikovni rezultati študentov, ki so na testu GRE navedli študijsko smer. Najvišje uvrščena smer na jezikovnem testu sta Klasična jezika, ki jima takoj sledi Klasična filologija; Primerjalna književnost je denimo na petem mestu. To me ni presenetilo, spomnim se, kako smo prva dva tedna latinskega pouka v prvem letniku srednje šole drgnili samo angleško slovnico. Zdelo se mi je trapasto, dokler nisem ugotovil, kako je latinska slovnica tako raznolika in zapletena, da je brez mojstrskega obvladovanja materinščine dejansko ne moreš razumeti. Za razliko od modernih jezikov je stavek, ki ga iz grščine ali latinščine prevedeš besedo za besedo in od leve proti desni, običajno nesmiseln. Čar je ravno v iskanju smisla v tem nesmislu. »Dobro, kje je osebek in kje predmet?« »Kaj je tu glavni glagol?« »Na kaj se navezuje ta predložna zveza?« Vsa ta vprašanja še vedno slišim – in si še vedno zastavljam – v svojem sedmem letu učenja latinščine. Slovnica pri materinščini je eno od orodij, ki ga v filologiji uporabljaš vsak dan, zato se ga naučiš uporabljati dobro.

2. ZARADI PRVIH DESETIH MEST V SKUPNEM SEŠTEVKU TESTA GRE

V nadaljevanju navajam tudi drugi graf iz njegovega prispevka, ki prikazuje »intelektualno uravnoteženost« (ali se torej študenti posameznih študijskih smeri bolje odrežejo v jezikovnem ali številskem delu testa) v primerjavi s »skupno bistrostjo« (torej s skupnim rezultatom pri GRE). Klasično filologijo in Klasična jezika predstavljata dve točki zgoraj desno. V skupnem seštevku sta Klasična jezika druga, takoj za Fiziko, Klasična filologija pa je še vedno med prvimi desetimi. Jezikovno gledano se področji uvrstita na tretje in četrto mesto, za Kreativnim pisanjem in Primerjalno književnostjo, vendar iz prejšnjega grafa lahko vidimo, na račun česa gre zaostanek – Klasična filologija in Klasična jezika v matematiki prekašata tako Primerjalno književnost kot Kreativno pisanje (ter sta kot področji torej bolj »matematični« in zato nižje na grafu). Poleg tega, da so prvi pri jezikovnem delu testa, so filologi tudi med tremi najuspešnejšimi disciplinami v skupnem seštevku GRE.

3. ZARADI VPISA NA KATERIKOLI PODIPLOMSKI ŠTUDIJSKI PROGRAM

Po podatkih servisa Magoosh, ki študente pripravlja na test *GRE*, doseže *povprečni* študent klasične filologije približno 162 točk v jezikovnem delu testa ter 150 točk v delu, kjer se preverjajo matematične sposobnosti. V prvem primeru je to približno dve točki nad povprečjem in osem točk pod mejo, ki jo v povprečju ob vpisu na podiplomske programe zahtevata Stanford in MIT, ki sta med najboljšimi v državi (Swimmer, 2013). Zanimivo je videti, kako klasična filologija v tem smislu vodi pred tremi najbolj priljubljenimi humanističnimi smermi na dodiplomski ravni (leva dva številčna stolpca v spodnji razpredelnici) in koliko je bližje meji, ki jo za vpis na doktorski študij na teh področjih zahtevajo najboljše fakultete (desna dva številčna stolpca).

Povprečni rezultati na testu GRE

in najboljši podiplomski programi (Swimmer, 2013)

	Povprečni rezultat dodiplomskih študentov te smeri pri jezikovnem delu testa <i>GRE</i>	Povprečni rezultat dodiplomskih študentov te smeri pri matematičnem delu testa <i>GRE</i>	Meja za sprejem v najboljše podiplomske programe pri jezikovnem delu testa <i>GRE</i>	Meja za sprejem v najboljše podiplomske programe pri matematičnem delu testa <i>GRE</i>	Najboljši podiplomski program
Angleščina	157	148	166	152	Harvard / Berkeley
Zgodovina	156	148	165	152	Yale / Princeton / Berkeley
Umetnostna zgodovina	156	149	162	154	Princeton

4. ŠE ZLASTI NA PRAVO IN NA MEDICINO

Derek T. Muller, profesor na pravni fakulteti Univerze Pepperdine, si je leta 2013 zastavil podobno nalogo kot Razib Khan, le da je namesto točk pri testu *GRE* vzel za osnovo standardni test *LSAT*, ki ga ob vpisu zahtevajo pravne fakultete, in dodiplomsko povprečje ocen posameznih kandidatov, *GPA*. Na podlagi podatkov komisije za sprejem na pravno fakulteto je nato razporedil rezultate študentov po smereh dodiplomskega študija, ki so jih navedli v prijavi; pri tem je upošteval le tiste skupine, v katerih je bilo več kot 150 predstavnikov. Med številčno najboljše zastopanimi smermi so bile politologija, kazensko pravo, angleščina in psihologija, po rezultatih pa jih je daleč preseгла klasična filologija. Filologov je bilo komajda dovolj za uvrstitev v raziskavo, test je tistega leta opravljalo le 190 diplomantov klasičnih jezikov, vendar je bil njihov povprečni rezultat 159,8, njihova povprečna ocena pa 3,477, kar je bilo največ v obeh kategorijah.

Težko bi rekli, ali prav študij klasične filologije študente nauči večščin, ki so ključne pri takšnih testiranjih, ali pa je pravzaprav obratno, da se tip ljudi, ki se odločijo za ta nelahak študij, pri takšnih testih enostavno bolje odreže. Se torej težak študij izplača – ali pa se zanj preprosto odločijo ljudje, ki imajo radi trdo delo? Temu zadnjemu stališču morda pritrjuje naslednje dejstvo. Kot kažejo podatki Združenja ameriških medicinskih fakultet (*Princeton Review*, 2014), so študenti, ki so pred tem študirali samostojno ali dvopredmetno klasično filologijo, pri vpisu na medicino uspešnejši od tistih, ki so prej študirali izključno biologijo, mikrobiologijo in druge naravoslovne vede. Povedano drugače, čeprav je dodiplomski študij področja, ki je sorodno medicini, vsekakor lažja pot, pa imajo tisti, ki se ob tem odločijo še za filologijo, boljše možnosti za sprejem na medicino. Zdi se, da imajo filologi radi trdo delo. Vse lepo in prav – ampak ali jih tega nauči študijski program? Je bila prej kokoš ali jajce?

Dejstvo je, da je klasična filologija tesno povezana z uspehom pri vpisu na podiplomske programe ter pri podiplomskem študiju nasploh. *Harvard Magazine* navaja, da so med študenti na podiplomskem študiju prava najbolj uspešni tisti, ki so prej študirali klasično filologijo (in tisti, ki so študirali matematiko). Tri študijske smeri, za katere se na dodiplomski ravni študenti odločajo največkrat, torej politične študije, ekonomija in uvod v pravo, v tem smislu precej zaostajajo (*Princeton Review*, 2014). Ko gre za krmarjenje po univerzitetnih programih, se zdi filologija neprecenljiva.

5. ZATO, DA RAZUMEŠ, ZAKAJ LJUDJE POČNEJO, KAR POČNEJO

Doslej sem se v razpravi o τέχνη osredotočal na podiplomske programe, toda to seveda ni vsesplošen cilj. Pravzaprav se zdi, da so študenti vedno bolj previdni v zvezi s podiplomskim študijem. Revija *Forbes* je leta 2012 objavila odmeven članek z naslovom »Zakaj se ni treba odločiti za podiplomski študij«, blog z naslovom »Sto razlogov« pa je pred kratkim nanizal »Sto razlogov proti podiplomskemu študiju«. Tu je še vrsta brošur in informativnih strani, ki se spopadajo z vprašanjem »Ali vpisati podiplomca« in vam svetujejo, da pred odločitvijo malce počakate in premislite (Rothman, 2013). Tiste, ki imate v zvezi z vrnitvijo v akademski svet po diplomi podobne pomisleke, kakršne imam sam, bo morda zanimalo, zakaj se praktična uporabnost filologije ne konča s pridobitvijo izobrazbe.

Če mislite, da sposobnost razumeti ljudi ni ravno spretnost, ki jo je mogoče tržiti, vam bo prišel prav kratek uvod v tehnološko revolucijo. Stran eBay.com uporablja dvoje podatkovnih skladišč, da lahko obvladuje 90 petabajtov (torej 90 × 1000 terabajtov) podatkov o iskanjih, priporočilih za potrošnike ter pospeševanju prodaje (Tay, 2013). Walmart vsako uro obdelava več kot milijon transakcij svojih strank; shranjuje jih v podatkovnih bazah, ki obsegajo 2,5 petabajta, torej 167-krat več informacij, kot jih je v knjigah Kongresne knjižnice (»Data, data everywhere«, 2010). Sposobnost kopičenja informacij o več milijardah ljudi je v rokah inženirjev, toda njihovo tolmačenje je delo za humaniste. Podjetja plačujejo milijarde, da lahko spremljajo trende in analizirajo nakupovalne navade potrošnikov. Preučevanje človeškega vedenja pa je prav to, s čimer se ukvarja humanistika.

Uporabnost tega, da znate ljudi razumeti, ni omejena le na svet tehnologije in prodaje. Lloyd Minor, dekan medicinske fakultete na Stanfordu, je zaradi upadanja vpisa na humanistiko na tej univerzi objavil članek v fakultetnem glasilu. V njem opisuje, kako so zadnja dognanja v biomedicinski tehnologiji, ki zajemajo široko področje od genomike do zdravstvenih evidenc, prinesla vrsto etičnih dilem, za katere so naravoslovci opremljeni slabše od humanistov – in poudarja, da najboljši zdravniki svoje bolnike razumejo tako na čustveni kot na medicinski ravni (Minor, 2014).

Profesor klasične filologije s Stanforda Christopher Krebs je nedavno objavil študijo z naslovom *Najnevarnejša knjiga: Tacitova*

Germanija od rimskega cesarstva do tretjega rajha. V njej raziskuje, kako je Tacitova *Germanija*, knjiga o ljudstvih in kulturah german-
skih plemen, ki si jih Rim ni podvrgel, navdihovala Montesquieuja,
papeže in nacistično ideologijo. Njegova knjiga je dober primer za
spremembe, ki jih je področje doživelo v zadnjem času. Ne gre le za
ljudi, ki so živeli pred dvema tisočletjema, ampak tudi za vse, ki so
prišli za njimi. Klasična filologija pomeni ukvarjanje z gradivom, ki
ga ljudje berejo že več kot dva tisoč let. Pomeni ukvarjanje s knjigo
v jeziku, v katerem so jo prebiral tako ustanovitelji držav kot tirani,
ter razmišljanje o tem, kaj je te bralce navdihovalo. Filologija postaja
študij o tem, kako so se milijoni ljudi skozi zgodovino odzivali na
določeno idejo; in predvidevanje človeških odzivov je v današnjem
svetu neprecenljiva večšina (Beard, 2013).

6. ZARADI NOVIH KRITERIJEV ZA TEHNOLOŠKA DELOVNA MESTA

Idealni življenjepis ni več to, kar je bil včasih. Podjetja, zlasti tehnološka, spoznavajo, da prebojnikov ne sestavljajo nujno inženirji z odličnimi spričevali elitnih univerz. Primerjajte samo zaposlitvena modela podjetij Google in Apple. Google, ki ga je leta 2012 revija *Fortune* razglasila za najbolj zaželenega delodajalca, ima vodstvene delavce s prestižnih ustanov, Rhodesove štipendiste in nekdanjo vodjo kabineta Larryja Summersa, ko je v Washingtonu skrbel za finance Združenih držav (2012). V tem ni nič presenetljivega. Apple, ki ga je skupina Omnicom imenovala za najbolj cenjeno znamko leta 2013, pa ima med vodilnimi Phila Shillerja, diplomiranega biologa z Bostonskega kolidža, Tima Cooka, ki je diplomiral na Univerzi Auburn in nato opravil MBA na Univerzi Duke, Scotta Forstalla, ki se je po končanem diplomskem študiju na Stanfordu pridružil zagonskemu podjetju NEXT (leta 1996 ga je nato kupil Apple), ter druge zanimive sodelavce (Elliot, 2013). Čeprav Applovo osebje v primerjavi z Googlovim izhaja iz razmeroma povprečnega okolja, se njihovi dosežki nedvomno kosajo z Googlovimi. Leta 2011 je *Forbes* novinar Eric Jackson prosil Ala Gora, ki je član Applovega upravnega odbora in hkrati višji svetovalec pri Googlu, naj mu to razloži. Gore mu je zagonetno odgovoril, da Apple kandidate zaposluje na enak način kot druga podjetja – da se morajo ti dokazati na prejšnjih delovnih mestih.

Jackson je pobrskal za podatki o tem, s čim se je Applovo vodstveno osebje »dokazalo«, in ugotovil, da so imeli ti ljudje izobraževalno izkušnjo s presečišča humanistike in tehnologije. Steve Jobs je najprej pustil študij na kolidžu Reed, nato pa obiskoval ustvarjalne predmete, kot je na primer kaligrafija; skupaj s sodelavci je vsekakor dokazal, da diploma ni več edino merilo za potencial. Po zgledu Silicijeve doline sedaj tudi poslovni svet počasi spreminja svoj način zaposlovanja. Prijatelj z oddelka za klasično filologijo na univerzi Notre Dame je pred kratkim prejel mejl, naslovljen na vse tamkajšnje študente humanističnih smeri; poslal ga je dekan filozofske fakultete, zaskrbljen zaradi njihove slabe udeležbe na predstavitvenih srečanjih za tehnološka in medijska podjetja v Silicijevi dolini. Po njegovih besedah je univerza Notre Dame v »enkratnem položaju«, saj številna podjetja iščejo življenjepise študentov humanistike, ki

so »ustvarjalni« in »pustolovski«. To sporočilo zveni podobno kot desetine tistih, ki so pristala tudi v mojem nabiralniku.

Dr. Minor, dekan medicinske fakultete na Stanfordu iz pete točke, opisuje želje delodajalcev z boljšimi izrazi kot zgolj s pridevnikoma »pustolovski« ali »ustvarjalen«. Takole pravi: »Kot zdravniki najbolje zdravimo takrat, ko bolnike poslušamo, se z njimi pogovarjamo ter skušamo razumeti izzive, s katerimi se soočajo v življenju. Pogledi na bolezen, na čustva in na človeški položaj, ki jih najdemo v književnosti, religiji in filozofiji, nam ponujajo pomemben kontekst pri izpolnjevanju teh nalog in pri odgovornosti, ki jo imamo« (2014). Študenti klasične filologije med študijem berejo in razpravljajo o človeškem položaju od samega začetka književnosti dalje. Naučijo se spoštljivosti do sogovornika, saj je najboljše rešitve mogoče doseči samo z dialogom. Zgoraj omenjena podjetja iščejo natančno ta leta izkušenj s sodelovanjem in z inovativnostjo pri reševanju težkih vprašanj. Leta in leta so zaposlovala najboljše izvajalce, zdaj pa potrebujejo mislece; in povpraševanje je veliko večje od ponudbe.

7. ZARADI IZKUŠNJE S »TRENUTKI MATRICE«

Zadnjič sem prijatelja, ki je na Princetonu pred kratkim obranil doktorat iz klasičnih študijev, vprašal, zakaj se ukvarja s filologijo. Nekaj časa se je odgovoru izmikal, češ da gre pri njem za »poseben primer« in da njegovih motivov ni mogoče pripisati kar vsakomur, ki se odloči za ta študij. Končno je le popustil: »Si kdaj gledal *Matrico*?«

Jason mi je nato opisal prizor, ko Neo končno »dojame« in je zato nenadoma zmožen ustavljati krogle, se z eno roko ubraniti morilca in spreminjati svet okoli sebe. Vse to je mogoče zato, ker razume *Matrico* bolje kot kdorkoli drug in ker je zmožen videti njeno osnovo, njeno binarno kodo. Spomnil sem se, kako mi je eden mojih profesorjev nekaj tednov prej dejal, da več ko ve o klasičnem izročilu, več tega izročila lahko vidi v dnevnem časopisju. »Latinščina in grščina sta binarna koda zahodne civilizacije,« je rekel Jason. »Tu gre za razumevanje na resnično temeljni ravni.«

Nobenega dvoma ni, da je treba kar nekaj truda, preden se prebiješ skozi latinščino in grščino ter se dokoplješ do tega uvida, toda največje nagrade se pogosto skrivajo za najtežjimi izzivi. Lukijan, rimski satirik iz drugega stoletja, je zapisal metaforo za izobrazbo, v kateri se skriva enaka ugotovitev: študenti so popotniki, ki začenjajo pot v skupini in napredujejo počasi, ko pa postaja gora vse bolj strma in zahrbtna, se mnogi obrnejo nazaj, »lovijo sapo in so povsem premočeni od znojaka«. Toda maloštevilni, ki jim uspe priti na vrh, nato uživajo v pogledu na svet pod seboj; navadni ljudje, ki se niso nikoli niti poskusili povzpeti tja, se jim zdijo kot drobne mravlje (Cribiore, 2005). Pomislite zdaj na mravljišče. Od zunaj ni težko razumeti obnašanja vsake mravlje v njem, skozi oči posamezne mravlje pa je ta naloga nemogoča. Izobrazba vam ponuja prav ta pogled na človeštvo, pogled, s katerim je trende mogoče opazovati in nanje vplivati. Če ravnanje mojega očeta razkrije nekaj o meni in če ravnanje mojega deda *in* očeta pove še več, potem je preučevanje človeštva od začetka zapisane zgodovine orodje, ki nam lahko razkrije največ o sedanjosti, v kateri živimo.

8. ZARADI REFLEKSIJE O SEDANJOSTI

Pomen naslednje točke nazorno prikazuje eden mojih najljubših Disneyjevih likov, Edna Moda iz *Neverjetnih*. Njen moto je: »Nikoli se ne oziram nazaj, dragec, to me odvrča od sedanjosti.« Toda ko

jo gospod Neverjetni vpraša, ali naj si priskrbi ogrinjalo, mu natrese vrsto grozljivih anekdot, ki pojasnijo, zakaj so ogrinjala okorna in nevarna. Njeno ravnanje razkriva dvoje temeljnih resnic: sodobni način razmišljanja je res usmerjen k »premikanju naprej«, vendar bomo ravnali pametno, če se med približevanjem prihodnosti posvetujemo z zgodovino.

Prav kot nam določena distanca pomaga, da vidimo problem bolj jasno, nas klasična filologija popelje izven znanih okvirjev in nam ponudi drugačno perspektivo. Katul sodi med najbolj priljubljene antične pesnike – zaradi svoje najstniške zaljubljenosti, umazanega jezika in tematik, s katerimi se v splošnem zlahka poistovetimo. Njegova snov nam je pogosto domača v svoji fantovski mikavnosti, vendar pa je občasno presenetljiva in nas lahko prisili, da se vprašamo o sodobnih odnosih. Tako na primer v pesmi svojemu dekletu uporabi motiv mrtvega vrabčka, ki simbolizira njeno presihajoče poželenje, in pravi, da »je poznal svojo gospodarico tako dobro, kot deklica pozna svojo mater« (c. 3.7). Je to nekakšna ojdipovska izjava? Kakšno zvezo ima odnos med materjo in hčerjo s hčerinim poželenjem? V isti pesniški zbirki se kasneje s prostaškim in gospodovalnim jezikom loteva kritikov, ki sta njegovo poezijo označila za dekliško. Bralci se utegnejo pri tem vprašati, ali je zatiralski in seksistični jezik v sodobnih žaljivkah in psovkah še vedno živ; sam sem se vsekakor zamislil nad tem, ali sem pri tem brez vsake krivde.

Katul in drugi pisci nam omogočajo, da sodobne okoliščine postavimo ob bok antičnim in se tako dokopljemo do brezčasnih resnic o človeški naravi. Motili bi se, če bi verjeli, da se je zaradi časovne oddaljenosti družba očistila napak in navad, ki so obstajale že pred tisočletji. Ko se postavimo v kožo ljudi na drugi strani zgodovine, lahko značilnosti sodobnega časa vidimo v drugačni in včasih v bolj jasni luči.

9. ZARADI IZKUŠNJE TESNO POVEZANE SKUPNOSTI

Preden sem pristal na klasični filologiji, sem se spogledoval s študijem strojništva, bil sem že tako daleč, da sem se prijavil na biomehaniko. Tri tedne sem porabil za prebijanje skozi birokracijo in za usklajevanje sestankov z zaposlenimi tajnicami, da bi prišel do cilja – pa

še majic jim je zmanjkalo. Resno sem razmišljal, ali se mi pri vpisu na klasično filologijo ljubi skozi ves ta postopek še enkrat, a je šlo mnogo bolj gladko. Istega dne, ko sem sporočil svojo odločitev, mi je tajnica izročila ključ oddelka s popolnim dostopom do knjižnice in prostorov ter mi osebno razkazala kabinete vseh profesorjev, ki so bili tedaj tam. Razliko bi najbrž lahko povezali z velikostjo obeh oddelkov, vendar se mi zdi, da sta odprtost in tovarištvo, s kakršnima je do mene pristopila tajnica na klasični filologiji, značilna za področje v celoti. Tekmovalnost, ki je na Stanfordu neločljivo povezana s študijem na velikih in zaželenih oddelkih, kakršna sta strojništvo in biologija, je ustvarila stresno in osamljeno okolje. Po drugi strani pa sem med pisanjem tega eseja v enem samem tednu brez težav prišel do konzultacij s tremi profesorji s svojega oddelka, z dvema filologoma na študijskem dopustu v Rimu ter z dvajsetimi udeleženci našega programa za študij v tujini.

Tako močno omrežje krepi zaupanje in inovativnost med njegovimi člani, kar klasične filologe vodi k novim oblikam sodelovanja s svetom skozi lastno delo. Jason Pedicone, doktorand s Princetona iz sedme točke, je ustanovil neprofitno zagonsko podjetje za študij v tujini, ki dijakom, študentom in učiteljem omogoča poglobljanje v klasična jezika in njuni kulturi ter jim ponuja povezavo z mednarodno skupnostjo. Tak projekt bi ne bil mogoč brez podpore njegovih učiteljev in prijateljev na Princetону; nekateri od njih so še vedno zaposleni pri njem.

Eden od razlogov, zakaj me ni nikoli skrbelo za lastno prihodnost, je v tem, da so klasični filologi, ki jih poznam, tako uspešni pri izumljanju svoje. Moj mentor, profesor na univerzi, me je nedavno prosil za mnenje glede ustanovitve novega podjetja, ki bi nudilo konzultacije poklicnim prevajalcem iz starih jezikov. Betsy in Tom Franco (Jamesova mati in brat) sta objavila otroško knjigo z naslovom *Metamorfoze v tretjem letniku*, v kateri so nanizane mitološko navdihnjene dogodivščine sodobnega dijaka po imenu Ovidij skozi šolsko leto. Gostujoči profesor na Ameriški akademiji v Rimu se je lani lotil izdelave natančnega grafičnega modela za rimski Forum; zdaj pomaga razvijati videoigro, ki temelji na igranju vlog. To je le nekaj odštekanih in čudovitih zamisli, s kakršnimi se nenehno srečujem med svojim študijem.

MENSIS
 IANUAR
 DIES·XXXI
 NONQVINT·
 DIESHOR·VIII·S
 NOX·HOR·XIII·
 SOL
 CAPRICORNO
 TVTELA
 IVNONIS
 PALVS
 AQVI·TVR
 SALIX
 HARVNDINO
 CAEDITVR
 SACRIFICAN
 DIS
 DENATI·BVS

MENSIS·
 FEBRAR
 DIES·XXVIII
 NONQVINTI
 DIESHOR·XS·
 NOX·HOR·XIII·
 SOL·AQVARTIO
 TVTELE·NEPTVNI
 SEGETES
 SARIVNTVR
 VINEARVM
 SVPERFIGCOLLIT
 HARVNDINES
 INCENDVNT
 PARENTALIA
 LVPERCALIA
 CARACOGNATO
 TERMINALIA

MENSIS
 MARTIVS
 DIES·XXXI
 NONSEPTIMAN
 DIESHOR·XXII·
 NOX·HOR·XII·
 AEQVINOCTIA
 VII·KAL·APR
 SOL·PISCIBVS
 TVTELE·MINERVAE
 VINEAE·PEDAMIN
 IN·PASTINO
 PV·IANTVR
 TRIMES·RSERTVR
 ISIDIS·NAVIGIVNA
 SACR·MAMVRIO
 LIBERAL·QVINQVA
 TRIA·LAVATIO

MENSIS
 APRILIS
 DIES·XXX
 NONAE
 QVINTAN
 DIES
 HOR·XIIIS
 NOX
 HOR·XS
 SOL·ARIE·TE
 TVTELA
 VENERIS
 OVES
 LVSTRANTVR
 SACRVM
 PHARIAE
 ITEM
 SARKPIA

ME
 MA
 DIES
 NON
 DIES
 NOX
 SOL
 TVTE
 SEGE
 OVES
 LAN
 TVTE
 VICE
 SE
 SE
 LV
 SACR
 ET

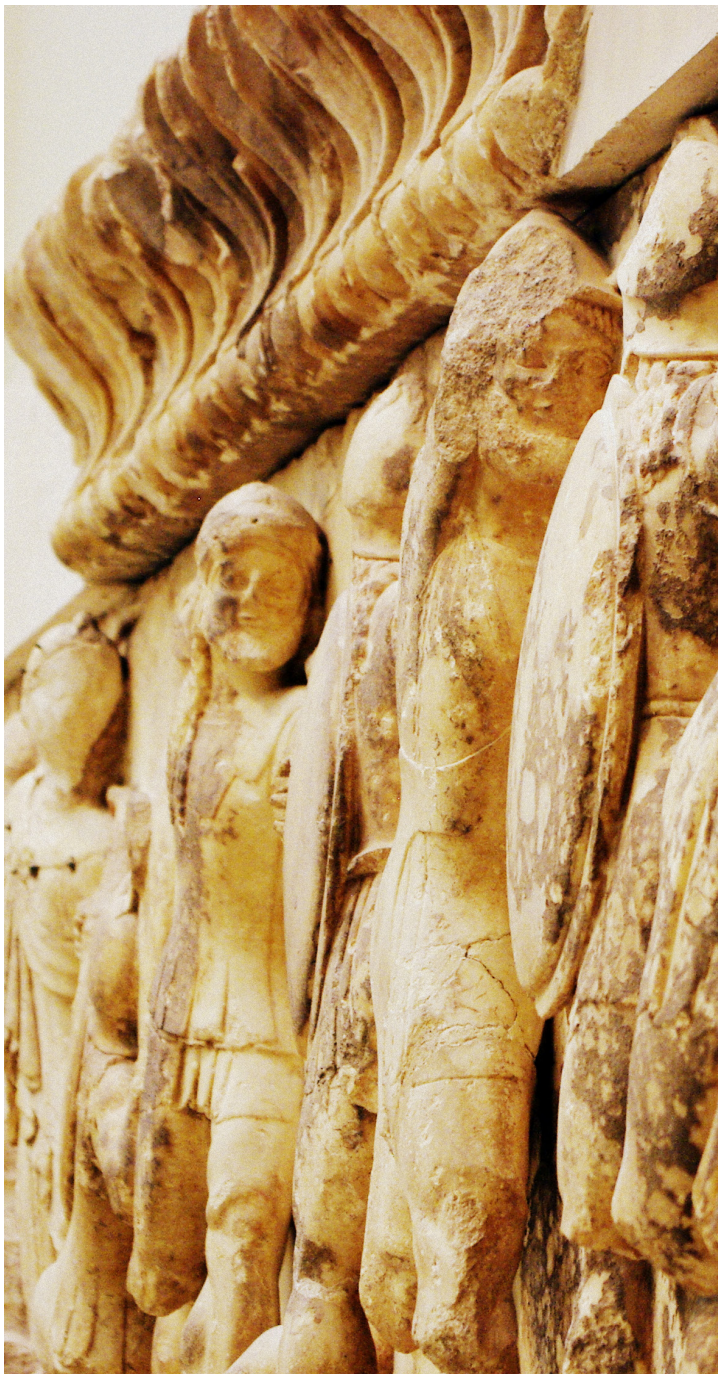
10. ZATO, DA BI ODKRILI SKRIVNOST NJENE DOLGOŽIVOSTI

Zdi se, kot da klasična filologija umira. V zadnjih letih staro grščino v Angliji in Walesu za maturitetni predmet izbere po manj kot tristo dijakov. Novembra 2011 so Unesco predložili peticijo, naj latinščino in grščino razglasi za posebej zaščiteni »neotipljivo dediščino človeštva«. Slovita filologinja Mary Beard je imela leta 2011 v Javni knjižnici v New Yorku predavanje, v katerem je opozorila, da je v zadnjem desetletju izšlo na stotine knjig, ki bodisi razglašajo smrt klasičnih jezikov bodisi ponujajo kakšne »prejkone zapoznele postopke za oživljanje« (Beard, 2013). V teh knjigah se pojavlja nešteto odgovorov na vprašanje, zakaj klasična jezika izgubljata priljubljenost, redkokdo pa si zastavi vprašanje, ki je veliko bolj na mestu: »Kako, da sta se obdržala tako dolgo?«

Ta študij prežema zgodovino in nekatere od njenih najpomembnejših osebnosti. C. S. Lewis, J. K. Rowling, Chris Martin, pevec pri skupini Coldplay, W. E. B. duBois, Toni Morrison, Nobelova nagrajenka za literaturo leta 1993, in J. R. R. Tolkien so vsi diplomirali iz klasične filologije (Meadows, 2012). Latinsko in grško sta znala tudi Sigmund Freud in Karl Marx, ki je napisal doktorsko disertacijo na temo iz antične filozofije, ter 31 od 40 ameriških predsednikov po Thomasu Jeffersonu (Beard, 2013; Mount, 2007). Zgodovina filma je polna naslovov, kot so *Pompeji* (2014), *Gladiator* (2000), *Spartak* (1960), *Zadnji dnevi Pompejev* (1935), *Znamenje križa* (1932) in mnogo drugih. Skoraj odveč je omenjati *Brianovo življenje* (1979), enega najbolj popularnih filmov Letečega cirkusa Montyja Pythona – navkljub petminutnemu prizoru, ko centurion slovnično popravlja junakovo vandalsko latinščino (ali pa nemara prav zaradi njega). Vloga klasičnega izročila v sodobni kulturi je neizmerna, od urokov v *Harryju Potterju* do Percyja Jacksona in olimpijskih iger. Mary Beard pripominja, da prav »mala založniška industrija«, ki se je razvila okrog tarnanja nad propadom klasične kulture, po svoje dokazuje našo trajno fasciniranost z njo.

Svoje predavanje nato konča z opozorilom, da so nad zatonom klasične kulture jadikovali že kdaj prej. Omeni Thomasa Jeffersona iz leta 1782 in njegovo obžalovanje, ker »pouk latinščine in grščine, kot slišim, v Evropi prihaja iz rabe«. Od takrat je sledila dolga vrsta smrti in vstajenj. Leta 1905 se je latinščine učilo 56% ameriških dijakov; leta

1977 je nacionalni preizkus znanja iz latinščine opravljalo samo še 6000 študentov, toda leta 2005 jih je bilo kar 134.873 (Mount, 2007). Te renesanse klasičnih jezikov ne orkestrira nobena ustanova; nobene izobraževalne reforme ni v ozadju, ki bi skrbela za njuno navzočnost v razredih. Dijaki iz mesa in krvi se po lastnem nagibu odločajo, da se bodo učili latinščine. Morda se lahko nehomo spraševati, zakaj klasična jezika izumirata, in skušamo raje ugotoviti, zakaj sta še živa.

11. ZARADI BOLJŠE OSNOVE ZA DRUGE ŠTUDIJE

Ko ljudje slišijo za latinščino ali grščino, nekateri pomislijo na »mrtev jezik«. Toda za Danteja, Rafaela, Williama Shakespeara, Pabla Picassa, T. S. Eliota in še mnoge druge, ki so črpali iz klasičnega izročila, sta bila jezika vse prej kot to (Beard, 2012). Študij klasičnih jezikov ni samo dialog s Homerjem in z Vergilijem, temveč vse od takrat tudi z ljudmi, ki so Homerja in Vergilija brali. To prerajeno zanimanje za klasično tradicijo sem omenil ob koncu pete točke: Mary Beard je klasično filologijo redefinirala kot »študij dogajanja v vrzeli med antiko in nami«. Torej kot celovit študij svobodnih umetnosti; kot študij, ki se nenehno spreminja, hkrati s sodobnimi teorijami o kulturi, zgodovini, jeziku, spolu in drugih oblikah identitete (Hitchcock, 2008).

Poleg stanfordskega profesorja, omenjenega v peti točki, zame ta holistični vidik filologije dobro ponazarja Toni Morrison. V svoji nedavno objavljeni knjigi Tessa Roynon ugotavlja, kako pisateljica s pomočjo klasičnega izročila razmišlja o ameriški zgodovini. Tako na primer v svojih knjigah *Katranova punčka* in *Ljubezen s pomočjo mita* o Lukreciji ter Ovidijevih del pokaže, kako je bila kolonizacija »Novega sveta« bolj kot preobrazbi podobna uničenju, ter prevprašuje ideale antičnih Aten in Platonove *Države*, ki so služili kot priljubljeno orodje sužnjelastniške retorike. V svoji zgodbi *Dom* je Toni Morrison vzpostavila dialog med homersko epiko in antičnim motivom vračanja v domovino (*nostos*) ter lastnim pisanjem o ameriških vojnih veteranih (Freiert, 2014). S tem ne trdim, da razume pisateljica državljansko vojno bolje kot nekdo, ki ne pozna Ovidija; mislim pa, da ji je poglobljanje v klasično izročilo omogočilo lasten odnos do umetnosti, do zgodovine in do jezika kontekstualizirati in razviti na povsem nov način.

Morda ste inženir, ki razmišlja o kratkem izletu v humanistične vode; morda te vode že poznate, ker ste diplomirali iz filozofije in študija spolov. V obeh primerih boste v klasičnem izročilu odkrili celovit in enkraten pogled na zgodovino.

12. ZARADI SPODBUJANJA IZVIRNOSTI

Pred petindvajsetimi leti je profesorica klasične filologije Barbara Gold objavila članek, v katerem razmišlja o svojem prehodu z »velike državne univerze« na delovno mesto v »majhni in zasebni jezuitski ustanovi« (Gold, 1989). Med drugim pove, kako se ji je za študente prve zdelo, kakor da so »obtičali v najzgodnejši fazi kognitivnega razvoja«, ko um ni sposoben drugega kot razločevati med tem, kaj je prav in kaj narobe. Njeni študenti se sploh niso trudili s tem, da bi premišljali o različnih možnostih, argumentirano razpravljali, sprejemali razlike ali se zatopili v intelektualno raziskovanje. To, kar so počeli, je bilo pridobivanje podatkov, ne pa študij.

Ugotovila je, da imajo študenti jezuitskega kolidža prav tako enostaven in praktičen pristop k študiju kakor tisti z državne univerze, da pa so splošne študijske zahteve na tem kolidžu študente prisilile v osredotočenost na obseg znanja, širši od zgolj tistega, ki so ga potrebovali za svoj bodoči poklic. Ta razmeroma majhna ustanova se je ponosno zavzemala za »izobrazbo, ki ne išče le odgovora na vprašanje, *kaj je*, ampak tudi na vprašanje, *kaj bi moralo biti*«.

Moja šola je precej podobna tisti, kjer je Barbara Gold učila najprej – torej šoli, kjer so stvari zreducirane na kvantitativno raven in kjer je število študentov na posameznem področju sorazmerno z višino plače, ki jo to področje obeta. Avtorica takšen pristop k študiju imenuje »podjetniški«. Podobno kot delavci za tekočim trakom se tudi takšni študenti ne ukvarjajo drug z drugim, ne sprašujejo se niti o tem, zakaj so sploh tam. Delujejo brez razmišljanja in v prepričanju, da trše delo pomeni boljše življenje. Tak sistem proizvaja izvrstne delavce, vendar med njimi težko najdeš mislece ali voditelje. Danes, ko nad obdobjem dodiplomskega študija nenehno visi oblak »resničnega sveta«, se je težko iztrgati povprečnosti ter konformizmu preizkušene in uveljavljene poti v pripravi na poklicno življenje. Toda pot, ki je pripeljala do največjih zgodb o uspehu, je bila drugačna.

Na oddelku za računalništvo na Stanfordu boste našli dobesedno na stotine študentov, ki so prepričani, da bodo čiste desetke iz njih naredile Marke Zuckerberge. Če skušajo ponoviti Zuckerbergov pristop, je treba reči, da ni v tej logiki prav nič od tega, kar je sam počel v prvih letih svojega odraslega življenja. Na Stanfordu ima vsako leto predavanje v okviru Uvoda v računalništvo. Če bi ostal na Harvardu, običajno pove, bi študiral klasično filologijo. Vendar

ne gre za to, kaj bi študiral. Mark je dosegel, kar je dosegel, zato, ker ni pristal na kalup. Ko ga slišiš govoriti o tem, kako je ustanovil Facebook, dobiš vtis, da ni imel pojma, kaj počne.

Nobenega velikopoteznega načrta za ustanovitev multinacionalke ni imel; bil je samo fant, ki je počel to, kar je imel rad. Za njegov uspeh sta zaslužna njegovo trdno prepričanje, da se mu bo ta ljubezen nekoč izplačala, in drznost, s katero si je stvari izmišljal sproti. Zuckerberg pooseblja mantro, »kaj bi moralo biti«, namesto vprašanja, »kaj je«.

Uspeha na najvišji ravni ne dosežemo z uresničevanjem obstoječih zamisli, temveč z ustvarjanjem lastnih. Klasična filologija je zakladnica starodavnih in temeljnih idej, iz katerih so v zgodovini vzniknile številne druge zamisli, podobno kot se je iz latinščine in grščine nadaljeval razvoj indoevropskih jezikov, ali kot je Sokrat navdihnil Platona, ki je nato služil kot navdih svetemu Avguštinu, ta pa je milijone katoličanov spodbudil k drugačnemu pogledu na lastno vero. To ne pomeni, da so stare zamisli boljše in bolj navdihujoče; pomeni pa, da nam velikansko število interpretacij, ki so na voljo za vsako izmed njih, omogoča temeljit premislek in nas vabi, da bodisi izberemo določeno mnenje bodisi si ustvarimo svoje. Študirati klasično filologijo pomeni nenehen dialog z umetnostjo, literaturo in jezikom, dialog, kjer pogosto ni nobenega prav in narobe. Iz tega vmesnega prostora vzkljuje izvirnost.

STRAST IN POKLIC

Razib Khan, avtor prispevka na blogu iz prve točke, priznava, da se mu ne sanja, zakaj so študenti klasičnih ved bistri, navede pa zelo prepričljivo domnevo. Ker ta področja niso »seksi«, pravi, je vložek študentov klasične filologije strogo intelektualne narave. Tu se skriva osrednji *caveat* mojega pisanja: naj bodo zgoraj omenjeni rezultati študija klasičnih ved še tako vabljeni, gre pri njih le za *stranski proizvod* izhodiščnega zanimanja za ta študij. Kot je modro povedala Mary Beard, »obstaja samo en dober razlog, da se naučiš latinščine, namreč ta, da želiš prebrati, kar je v njej napisano« (2013). Če razmišljate o vpisu na filologijo, počnite to zaradi uganke obeh klasičnih jezikov; zaradi vznemirjenja v trenutku, ko se vam v nejasnem besedilu razkrije smisel; ali zaradi tega, ker se preprosto ne morete upreti branju. Ne ukvarjajte se s testi in s službami. Če imate svoj študij radi, radi bolj kot to, kar vam utegne študiranje prinesiti, bo vaša strast postala vaš poklic.

BIBLIOGRAFIJA

- »The 2012 List« (6. februarja 2012). *Forbes*. Dostopno na naslovu http://archive.fortune.com/magazines/fortune/best-companies/2012/full_list.
- Beard, M. (2013). *Confronting the Classics: Traditions, Adventures and Innovations*. New York: Liveright.
- Catullus. (2013). *The Student's Catullus*, 3. izd., ur. D. H. Garrison. New York City, NY: Routledge.
- Criore, R. (2005). *Gymnastics of the Mind: Greek Education in Hellenistic and Roman Egypt*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- »Data, data everywhere« (25. februarja 2010). *The Economist*. Dostopno na naslovu <http://www.economist.com/node/15557443>.
- Educational Testing Service. (2014). *GRE Concordance Table* [osnovni podatki]. Dostopno na naslovu https://www.ets.org/s/gre/pdf/concordance_information.pdf.
- Elliot, S. (29. septembra 2013). »Apple Passes Coca-Cola as Most Valuable Brand.« *The New York Times*.
- Freiert, W. K. (11. novembra 2014). Recenzija knjige *Toni Morrison and the Classical Tradition: Transforming American Culture*. *CJ-Online*.
- Gold, B. K. (1989). »Teaching Classics: The Jesuit Way versus the Big Business Approach.« *The Classical Journal* 84 (3), 253–259.
- Hitchcock, L. (2008). *Theory for Classics: A Student's Guide*. New York, NY: Routledge.
- Jackson, E. (24. oktobra 2011). »How do Apple and Google think of talent differently?« *Forbes*. Dostopno na naslovu <http://www.forbes.com/sites/ericjackson/2011/10/24/how-do-apple-and-google-think-of-talent-differently/2>.
- Khan, R. (25. januarja 2012). »Classicists are smart!« [Prispevek na blogu.] Dostopno na spletišču revije *Discover*: <http://blogs.discovermagazine.com/gnxp/2012/01/classicists-are-smart/#.vH7pHos-CCR>.
- Liddell, H. G., Scott, R., Jones, H. S., in McKenzie, R. (1819). *A Greek-English Lexicon*. Oxford University Press.
- Meadows, D. (december 2012). »Folks you didn't know (maybe) had Classics degrees.« [Prispevek na blogu.] Dostopno na portalu *Rogue Classicism*, <http://rogueclassicism.com/folks-you-didnt-know-maybe-had-classics-degrees>.
- Minor, L. (7. aprila 2014). »The Humanities and Medicine.« *The Stanford Daily*.
- Mount, H. (3. decembra 2007). »A Vote for Latin.« *The New York Times*, Opinions.

- Muller, D. T. (7. aprila 2013). »The best prospective law students read Homer.« [Prispevek na blogu.] Dostopno na naslovu <http://excessofdemocracy.com/blog/2014/4/the-best-prospective-law-students-read-homer>.
- The Princeton Review*. (2014). »Major: Classics.« Dostopno na naslovu <http://www.princetonreview.com/Majors.aspx?cip=161200>.
- Rothman, J. (23. aprila 2013). »The Impossible Decision.« *The New Yorker*. Dostopno na naslovu <http://www.newyorker.com/books/page-turner/the-impossible-decision>.
- Roynon, T. (2013). *Toni Morrison and the Classical Tradition: Transforming American Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Saller, R. (7. aprila 2014). »Enlightenment in Unexpected Places.« *The Stanford Daily*.
- Swimmer, C. (22. julija 2013). »GRE scores for top universities.« Dostopno na naslovu <http://magoosh.com/gre/2013/gre-scores-for-top-universities/>
- Tay, L. (10. maja 2013). »Inside eBay's 90PB data warehouse.« Dostopno na naslovu <http://www.itnews.com.au/News/342615.inside-ebay8217s-90pb-data-warehouse.aspx>.

Ta projekt Evropske noči raziskovalcev je financiran s strani Evropske komisije, Marie Skłodowska-Curie Actions. Projekt je prejel sredstva okvirnega programa Evropske unije za raziskave in inovacije Obzorje 2020, št. pogodbe 818237.

This European Researchers' Night project is funded by the European Commission under the Marie Skłodowska-Curie Actions. The project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 818237.

Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorja in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

This project has received funding from the European Commission. The action reflects only the author's view. The Agency and the Commission are not responsible for any use that may be made of the information it contains.

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

